

(T-2)

Roll No.

Code-042/A

[Two Maps of India]

[Total No. of Printed Pages : 11

Total No. of Questions : 13]

TERM-2 EXAMINATION

SS

2322

GEOGRAPHY (Theory)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time allowed : 2 hours

Maximum marks : 40

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 042/A ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ ਪੂਰੇ ਪੰਨੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਭਾਗ-I ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 4 ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 2-3 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ ।
- (v) ਭਾਗ-II ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 5 ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਦੇ ਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 7 ਤੋਂ 8 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹਨ ।
- (vi) ਭਾਗ-III ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 11 ਸ਼ੁੱਠ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ।
- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 12 (ਭਾਗ-IV) ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 12 ਤੋਂ 15 ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਛੇ ਅੰਕ ਹਨ ।
- (viii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 13 ਨਕਸ਼ਾ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੇਬਲਿੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਛੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਨੁਕਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ ।

042/A(T-2)-SS

[Turn over

(2)

ਭਾਗ-I

4×2=8

1. ਖੇਤੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ । 2
2. ਰੇਲਵੇ ਗੇਜ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 2
3. ਔਰੋ ਪੌਲਿਟਿਕਸ (Oro politics) ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2
4. ਸਮ-ਮੁੱਲ ਨਕਸ਼ੇ (Isopleth) ਕਿਹੜੇ ਨਕਸ਼ੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? 2

ਭਾਗ-II

4×4=16

5. ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ । 4
6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਉਦਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ ? 4
7. ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੌਥੇ 'ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ? 4
8. ਜਨ ਸੰਚਾਰ (Mass Communication) ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਜਨ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 4
9. ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । ਇਸ ਦਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ? 4
10. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਕੌਮੀ ਜਲ ਮਾਰਗ ਹਨ ? ਕੋਈ ਚਾਰ ਕੌਮੀ ਜਲ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ । 4

ਭਾਗ-III

11. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਓ :

4

ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਿਰਮੌਰਤਾ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਵ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਰਤੀ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਕੁਨਬੇ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਆਲਮੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੋਹਰੀ ਹੈ, ਸਿਰਕੱਢ ਹੈ, ਸਿਰਮੋਰ ਹੈ, ਸਰਵੋਤਮ ਹੈ । ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਿਰਮੌਰਤਾ ਦਾ ਮੰਤਵ: ਭੂਗੋਲਿਕ ਪੱਖ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਦੌਲਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੀਡੀਆ ਸਿਰਫ਼ ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫ਼ ਤੇ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਥਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੈ ਵੀ ਪਰ ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਮੋਹਿਜ਼ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣਗੀਆਂ । ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੇ ਘਾਟਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਣਗੀਆਂ ।

- (i) ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਿਰਮੌਰਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
- (ii) ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਿਰਮੌਰਤਾ ਦਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ?
- (iii) ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
- (iv) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖ਼ਤਰੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ ?

ਭਾਗ-IV

12. ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਪਾਈਪ ਲਾਇਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।

6

ਜਾਂ

ਭਾਰਤੀ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ ।

6

13. (ੳ) ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਛੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਦਿਖਾਓ :

3

(i) ਸੇਲਮ ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਇਸਪਾਤ ਉਦਯੋਗ

(ii) ਹਲਦੀਆ ਤੇਲ ਰਿਫਾਇਨਰੀ

(iii) ਦੱਖਣੀ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਹੈੱਡ ਕੁਆਟਰ

(iv) ਵਿਸ਼ਾਖਾਪਟਨਮ ਬੰਦਰਗਾਹ

(v) ਆਕਸਾਈ ਰਿੰਨ

(vi) ਬੰਭਾਤ ਦੀ ਖਾੜੀ

(ਅ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੋ :

3

(i) ਕੋਇਲਾ ਉਤਪਾਦਨ ਪੱਟੀ

(ii) ਕੋਮੀ ਜਲ ਮਾਰਗ

(iii) ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਗੈਸ ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਈਪ ਲਾਈਨ

(iv) ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹ

(v) ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ

(vi) ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮਾਸੁਟਿਕਲ ਉਦਯੋਗ ਵਾਲਾ ਸਥਾਨ

(Hindi Version)

- नोट : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 042/A अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित पूरे पृष्ठ सही सलामत हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।
- (iv) भाग-I प्रश्न संख्या 1 से 4 तक सभी अनिवार्य प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न में दो अंकों का है। प्रत्येक का उत्तर 2-3 वाक्यों में दें।
- (v) भाग-II में छः प्रश्न हैं, संख्या 5 से 10 इन छह प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न चार अंकों का है। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 7 से 8 वाक्यों से अधिक नहीं होना चाहिए।
- (vi) प्रश्न संख्या 11 भाग-III चार अंकों का स्रोत आधारित प्रश्न है। यह अनिवार्य प्रश्न है।
- (vii) प्रश्न संख्या 12 (भाग-IV), दिए गए दो प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न छः अंक का है। इस प्रश्न का उत्तर 12 से 15 वाक्यों में दें।
- (viii) प्रश्न संख्या 13 मानचित्र अंकन और लेबलिंग से सम्बन्धित है। प्रत्येक खण्ड में छः में से कम से कम तीन स्थानों को चिह्नित करें। प्रत्येक के तीन अंक हैं।

भाग-I

4×2=8

1. कृषि आधारित और वन आधारित उद्योगों की विशेषताओं का वर्णन करें। 2
2. रेलवे गेज के प्रकारों पर एक संक्षिप्त नोट लिखें। 2
3. ओरो पॉलिटिक्स से आप क्या समझते हैं ? 2
4. आइसोप्लेथ मानचित्र क्या है ? 2

5. मैंगनीज का उपयोग किन उद्देश्यों के लिए किया जाता है ? भारत में मैंगनीज के तीन सबसे बड़े उत्पादक लिखिए।
6. भारत में चीनी उद्योग की समस्याओं का वर्णन कीजिए। पंजाब में चीनी उद्योग की वर्तमान स्थिति क्या है ?
7. अर्थशास्त्र के क्षेत्र में चतुर्धातुक (चतुर्भागात्मक) और क्विनरी व्यवसाय क्या हैं और उनका क्या महत्व है ?
8. जन संचार के साधन क्या हैं ? वर्तमान में जनसंचार के कोई दो महत्वपूर्ण माध्यमों के नाम लिखिए।
9. भूमि प्रदूषण के स्रोतों के नाम लिखिए। यह कृषि और स्वास्थ्य को कैसे प्रभावित करता है ?
10. भारत में कुल कितने राष्ट्रीय जलमार्ग हैं ? किन्हीं चार राष्ट्रीय जलमार्गों के नाम लिखिए।

भाग-III

11. निम्नलिखित पैराग्राफ को पढ़िए और अंत में दिये गये प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

अतिशयोक्ति का भूगोल एक वर्णनात्मक शाखा है और हमारे ग्रह पृथ्वी या एक महाद्वीप, राष्ट्र या एक क्षेत्र और एक कब्रिस्तान या समूह को सशक्त बनाने वाले सभी मूर्त और अमूर्त संसाधनों और बंदोबस्तों का वर्णन करता है। दैर्घ्यक घटनाओं और पैटर्न का अध्ययन किया जाता है, विशिष्टता का निर्णय लिया जाता है और उत्कृष्टता को देखने के लिए इतिहास को स्कैन और सॉर्ट किया जाता है। भारत द्वारा बनाए गए अंतहीन उत्कृष्टता और रिकॉर्ड हैं और छाती टोकने की जरूरत है। प्राकृतिक अधिकारों और मानव शक्तियों और संख्यात्मक श्रेष्ठताओं के जयकारे लगाने की आवश्यकता क्यों है ? मीडिया दुखों को उजागर करता है, दसियों नामांकित समाज और गैर सरकारी संगठन सम्पूर्ण संसाधनों, पारिस्थितिकी तंत्र के दिगड़ने और राज्य के दुष्क्रम में फँसने को एक भयानक तस्वीर खींचते हैं। आइए हम अपना नजरिया बदलें। कोमल उम्र के बच्चे को हमेशा इस बात से अवनत कराया जाता है कि हमारे पास क्या कमी है और हम कहाँ गलत हैं। उसे अक्सर कमजोरियों के बारे में बताया जाता है और वह धमकियों और कमजोरियों को चपेट में आ जाता है। सीमाएं, अपर्याप्तताएं और परिसीमन उसे परेशान करते हैं। वह संभावित खतरों और कानियों से फूटने के लिए अपनी रुचि, जीवन खो देता है।

- (i) भौगोलिक श्रेष्ठता क्या है ?
- (ii) भौगोलिक श्रेष्ठता का उद्देश्य क्या है ?
- (iii) भारतीय मीडिया ज्यादातर किस तरह का प्रेजेंटेशन करता है ?
- (iv) जीवन और समाज के लिए संभावित खतरे क्या हैं ?

(7)

भाग-IV

12. भारत में प्रमुख तेल और गैस पाइपलाइनों पर विस्तृत टिप्पणी लिखिए।

6

अथवा

भारतीय सूती वस्त्र उद्योग के वितरण में पश्चिमी और पूर्वी क्षेत्रों की तुलना करें।

6

13. (क) भारत के राजनीतिक मानचित्र पर निम्नलिखित छः स्थानों में किन्हीं तीन को दिखाइए :

3

(i) सेलम लोहा और इस्पात उद्योग

(ii) हल्दिया ऑयल रिफ़ाइनरी

(iii) दक्षिणी रेलवे मुख्यालय

(iv) विशाखापट्टनम पोर्ट

(v) अक्साई चिन

(vi) खंभात की खाड़ी

(ख) भारत के मानचित्र पर दिखाए गए किन्हीं तीन बिन्दुओं को पहचानें :

3

(i) कोयला उत्पादन पट्टी

(ii) राष्ट्रीय जलमार्ग

(iii) प्रमुख गैस और तेल पाइपलाइन

(iv) प्रमुख बंदरगाह

(v) राजस्थान में चल रही शाही ट्रेन

(vi) आंध्र प्रदेश में मशहूर फार्मास्युटिकल उद्योग वाला स्थान

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **042/A** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains all pages (including title page) intact and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) In **Part-I**, questions No. 1 to 4 are all compulsory questions. Each question contains two marks. Answer each in 2-3 sentences.
- (v) **Part-II**, contains, six questions, number 5 to 10. Answer any four out of these six questions. Each question carries four marks. Answer to each question should not exceed 7 to 8 sentences.
- (vi) **Part-III**, question No. 11 is a source-based question of four marks. This is compulsory question.
- (vii) **Part-IV**, question number 12 is question with internal choice. Answer any one of these two given questions. Each question carries six marks. Answer this question in 12 to 15 sentences.
- (viii) Question No. 13 deals with map identification and labeling. Mark at least three out of the six places in each section. Each carry three marks.

Part-I

4×2=8

1. Describe the characteristics of agro-based and forest-based industries. 2
2. Write a brief note on the types of railway gauges. 2
3. What do you mean by Oro politics ? 2
4. What are the isopleth maps ? 2

Part-II

4×4=16

5. Manganese is used for what purpose? Write the three largest producers of manganese in India. 5
4
6. Describe the problems faced by Sugar Industry in India. What is the current state of Sugar Industry in Punjab? 4
7. What are the quaternary and quinary occupations in the field of economics and what is their significance? 4
8. What are the means of mass communication? Write the names of two most important means of mass communication at present. 4
9. Write the names of sources of land pollution. How does it affect agriculture and health? 4
10. How many national waterways are there in India? Write the names of any four national waterways. 4

Part-III

11. Read the following paragraph and answer the questions at the end : 4

Geography of Superlatives is a descriptive branch and tends to narrate all tangible and intangible resources and endowments empowering our planet earth or a continent, nation or a region and a clan or a group. The global phenomena and patterns are studied, uniqueness is adjudged and annals are scanned and sorted to see the superlatives. There are endless superlatives and records made by India and a chest thumping is needed. Why there is a need to sing paeans of our natural entitlements and human strengths and numerical superiorities? Media exposes miseries, tens of civic societies and NGOs draw a gory picture of exhaustible resources, deterioration of ecosystem and deplorable state vicious cycles we are trapped into. Let us change

our view point. A child of tender ages has always been apprised of what we lack and where we are wrong. He is often told about the weaknesses and is hit by threats and weaknesses. Limitations, inadequacies and delimitations bother him. He loses his interest, life for being apprehended by possible dangers and shortcomings.

- (i) What are geographical Superlatives ?
- (ii) What is the purpose of geographical Superlatives ?
- (iii) What kind of presentation does the Indian media mostly do ?
- (iv) What are the potential dangers to life and society ?

Part-IV

12. Write detailed notes on major oil and gas pipelines in India. 6

or

Compare the western and eastern regions in the distribution of the Indian cotton textile industry. 6

13. (a) Show any three of the following six places on the political map of India : 3

- (i) Salem iron and steel industry
- (ii) Haldia Oil Refinery
- (iii) Southern Railway Headquarter
- (iv) Visakhapatnam Port
- (v) Aksai-Chin
- (vi) Gulf of Khambhat

- (b) Identify any **three** of the points shown on the map of India:
- (i) Coal production strip
 - (ii) National Waterway
 - (iii) Major gas and oil pipelines
 - (iv) Major ports
 - (v) A royal train running in Rajasthan
 - (vi) Famous place of Pharmaceutical Industry in Andhra Pradesh